

Vzgoja za etične vrednote

✍ Spela Čekada Zorn, Andreja Dobnikar

“Človek se uči živeti skupaj, učiti se začne že v otroški dobi. Zato je pomembno načelo in vodilo svetovnega etosa posredovati in jih narediti učljive že v otroškem vrtcu in šoli.”

(Hans Küng, Priročnik svetovni etos)

V težkih kriznih časih, ki pretresajo tudi slovensko družbo, bi morala biti privzgoja temeljnih moralnih vrednot ena od prednostnih nalog tako družine kot primarne družbene skupine in hkrati šole kot vzgojno-izobraževalne institucije.

Pomen oblikovanja osebnosti

Šola je prostor, v katerem otroci in mladostniki preživijo velik del dneva, in zato vsekakor pomemben dejavnik socializacije, ki sozga otroka v odgovorno osebnost z vrednotami, kot so spoštovanje, poštenje, pravičnost ... Poleg izobraževalne vloge mora torej šola prevzeti tudi odgovorno vlogo vzgojitelja, saj živimo v času, ko so etične vrednote velikokrat pozabljene in zapostavljene, česar pa si zdravo družbeno okolje ne more privoščiti. Kako pomembna je torej pri tem vloga učitelja? Zelo, saj je prav vsak učitelj zavedno ali nezavedno zgled oziroma vzornik svojim učencem in tako soodgovoren za izoblikovanje otrokove osebnosti, s tem pa tudi njegovih moralnih vrednot in čuta odgovornosti.

Na tem mestu se pojavi vprašanje strokovne kompetentnosti slovenskih

učiteljev na področju vzgoje otrok, saj so študijski programi za bodoče učitelje usmerjeni predvsem v podajanje izobraževalnih vsebin, žal pa se zane marja vzgojna komponenta. Učitelji so tako nemalokrat prepuščeni samoiniciativnosti izobraževanja, ki pa je trenutno zaradi slabe finančne situacije v državi omejeno. Kljub vsemu je bil narejen velik premik pri prepoznavanju pomembnosti vzgoje moralnih vrednot predvsem z *Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* in z uvedbo obveznega vzgojnega načrta, ki ga mora pripraviti vsaka šola in ga aktivno vključiti v svoje delovanje, s tem pa pri učencih spodbujati medsebojno povezanost, spoštovanje in prevzemanje skupnih odgovornosti. Že vrsto let opozarja na pomembnost vzgoje osebnosti Viljem Ščuka, ki predlaga, da bi bilo oblikovanje osebnosti eden od štirih osnovnih predmetov v šoli, takoj za jeziki, matematiko in športno vzgojo, podobna stališča pa v praksi udejanjata tudi Waldorfska šola in pionirska radostna šola ELIZA (**E**tika, **L**jubezen, **I**nteligenca-intuicija; **Z**aupanje-zmagam-zmagaš; **A**kcija), ki jo je zasnovala Tinka Podjavoršek kot slovenski model celostnega izobraževanja.

Svetovni etos v šoli

V evropskem prostoru se preizkušajo različni modeli privzgoje moralnih načel v laični šoli. Eden takšnih je tudi *Svetovni etos v šoli (Weltethos in der Schule, Unterrichtsmaterialien der Stiftung Weltethos)*, ki je del obsežnega projekta Svetovni etos, katerega idejni avtor je Hans Küng in poudarja skupno svetovno etično dediščino. Določena temeljna etična merila, kot so zaščita življenja, lastništva, resnice (resnico-

ljubnosti), spolnosti, namreč veljajo v vseh kulturah.

Küng je že v uvodu dela z naslovom *Projekt svetovni etos*, prvič izdanem leta 1990, napisal: “Ni preživetja brez svetovnega etosa. Ni svetovnega miru brez miru med religijami. Ne bo religioznega miru brez dialoga med religijami.” Hkrati v svojih delih in intervjujih poudarja, da svetovni etos ne pomeni nove svetovne religije, ampak nekakšen ‘etični koordinatni sistem’, kateremu vsi pripadamo in smo v njem povezani. Küng trdi, da je svetovni etos univerzalen in kot tak velja za vsakega posameznika, ne glede na poklic, kulturo, religijo in svetovni nazor. Vrednote in norme, na katerih temelji svetovni etos, niso samo znotraj preroških religij, judovstva, krščanstva in islama, navzoče so tudi v indijski in kitajski tradiciji.

Temeljna etična načela

Temeljni dokument projekta *Svetovni etos je Izjava o svetovnem etosu*, sprejeta leta 1993 v Chicagu. V njej sta izpostavljeni dve temeljni načeli.

Načelo *humanosti*: Z vsakim človekom moramo ravnati človeško in ne nečloveško.

Zlato pravilo *vzajemnosti*: Drugim ne stori nečesa, česar ne želiš, da oni storijo tebi.

Iz tega izhajajo tudi štiri temeljna etična načela, za katera bi si morali učitelji prizadevati, da jih učenci skupaj z zgoraj omenjenima načeloma sprejmejo in ponotranjijo, tako da postanejo del njihove osebnosti in njihovega pogleda na svet.

Nenasilje in spoštovanje življenja: Spoštuj življenje! – Ne ubijaj!

To načelo poudarja, da je posameznik dolžan spoštovati življenje. Nihče nima pravice raniti sočloveka, ga mu-

čiti ali ubiti. Spore je treba reševati brez nasilja, na miroljuben način. Življenje posameznika je dragoceno in ga je zato potrebno zaščititi.

Pravičnost in solidarnost: *Ravnaj pravično in pošteno! – Ne kradi!*

Vsak posameznik mora ravnati nepoporečno, iskreno in pošteno. Nihče nima pravice odtujiti sočlovekove lastnine. Vsak človek naj se trudi, da bo vsem ljudem zagotovljeno dostojanstvo, svoboda, varnost, pravičnost in enake možnosti do izobraževanja. Gospodarska in politična moč naj služita gospodarski pravičnosti in socialnemu redu.

Odmevi naših učencev 8. razreda na ekskurzijo v Sarajevo

Vita Slak: Bilo mi je všeč, z gostitelji-co sva se odlično razumeli. Najbolj si bom zapomnila Avaz in Vrelo Bosne, tam je bilo čudovito. Ljudje so bili gostoljubni in prijazni.

Faris Grabus: Bilo je zanimivo, ker sem bil prvič v svojem rodnem mestu s sošolci in sošolkami iz Slovenije. Spoznal sem novega prijatelja Advana. Z njim sem preživel tri zanimive dni.

Zala Bajda: Moja gostiteljica in vsi učenci so bili zelo prijazni. Po tem se zelo razlikujejo od naših učencev. Tudi z učitelji imajo drugačen odnos. Je zelo prijateljski, hkrati pa učitelje tudi spoštujejo.

Resničnost in strpnost: *Ravnaj in govori resnicoljubno! – Ne laži!*

Vsak posameznik mora govoriti in ravnati resnicoljubno. Spoštovati moramo pravico do zasebnosti in osebne ali poklicne zaupnosti. Poročanje medijev naj bo objektivno in ne ponižujoče. Pripadniki različnih religij se morajo izogibati izjav s predsodki in zapostavljanju drugače verujočih.

Vsestranska pozornost in partnerstvo: *Spouštujte in ljubite se med seboj! – Ne zlorablaj spolnosti!*

Žene in moške morajo izkazovati v partnerstvu spoštovanje in medsebojno razumevanje. Odnos med starši in otroki naj odraža obojestransko ljubezen, spoštovanje in skrb za sočloveka.

Našteta načela so dandanes velikokrat prezrta oziroma zapostavljena, pogosto se nam zdi, da so se med cilji vzgojno-izobraževalnega procesa preprosto izgubila. Prav bi bilo, da bi vsak učitelj z učenci (ponovno) odkrival te vrednote in se pogovarjal o njihovem pomenu za človeka in družbo. S tem pa učiteljevo vzgojno delo v razredu ni končano, saj je treba posamezno vsebino oplemenititi z doživljajskim učenjem in jo s tem osmisliti. Hkrati se moramo zavedati, da si učitelji ne smemo postaviti nedosegljivih, utopičnih ciljev, saj je vzgoja dolgotrajen proces, ki zahteva veliko potrpežljivosti, medsebojnega spoštovanja in razumevanja.

Ena od učinkovitih oblik, ki poudarjajo temeljne vrednote svetovnega etosa, so šolski projekti, usmerjeni v medsebojne odnose in sobivanje pripadnikov različnih ver, ras in kultur. S pomočjo takih projektov se učenci naučijo strpnosti in sprejemanja drugačnosti, saj nam sožitje v različnosti ponuja možnost obogatitve lastnega življenja.

Primer uspešnega izkustvenega učenja je mednarodni projekt *Svet različnosti nas bogati*, v katerega sta poleg *Osnovne šole Brezovica pri Ljubljani* vključeni tudi osnovni šoli iz Sarajeva in Umaga. S projektom smo začeli v šolskem letu 2010/2011. Ugotovili smo namreč, da je težko razumeti drugo kulturo, če je ne 'okusiš'. Povezati smo želeli učence različnih narodov in veroizpovedi iz držav bivše Jugoslavije. Naš cilj je bil, da se na osnovi osebnih prijateljstev zmanjšajo predsodki do drugih ter da učenci sprejmejo različnost kot pozitivno, hkrati pa se zavedajo, da smo si v marsičem podobni ne glede na to, od kod smo, kateri jezik govorimo, kakšne navade imamo. V okviru projekta smo se 12. 4. 2012 podali na pot v Sarajevo. Tam so nas pričakali učenci in njihovi učitelji. Naši učenci so najprej spoznali svoje gostitelje, popoldne pa so nastopili na prireditvi podružnične šole *Bogastvo življenja u*

svijetu različnosti. Sledil je medkulturni sprehod po mestu.

Naslednji dan smo si skupaj ogledali mestne znamenitosti. Popoldanske šolske prireditve, na kateri smo se ponovno predstavili s tremi točkami programa, se je udeležil tudi mufti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, dr. Nedžad Grabus. Učenci so večer preživel z gostitelji, učitelji pa smo bili povabljeni na večerjo, na kateri smo izmenjali pedagoške izkušnje in ugotovili, da se vsi srečujemo s podobnimi izzivi ne glede na to, iz katere države smo.

Zadnji dan našega druženja smo posadili slivo prijateljstva, se dogovorili o našem nadaljnjem sodelovanju in se polni vtisov poslovili od naših gostiteljev.

Delavnice o etičnih vsebinah

Predstavljena ekskurzija je bila le ena od dejavnosti projekta, ki se še vedno izvaja in nadgrajuje.

Druga oblika izkustvenega učenja so delavnice, ki jih učitelj najlažje in najbolj učinkovito izvaja pri urah oddelčne skupnosti ali pri družboslovnih vsebinah od prvega razreda osnovne šole do konca srednje šole. Načela svetovnega etosa, ki so predstavljena v prispevku, bodo izhodišče za nekaj pedagoških delavnic, ki bodo kot sredinska priloga predstavljene v naslednjih številkah revije *Vzgoja*. Izvedemo jih lahko z učenci v razredu, in so osredotočene na njihovo razvijanje etičnih vrednot. Želimo, da bi bili predlogi teh delavnic učiteljem v pomoč pri (so)oblikovanju otrok v družbeno odgovorne osebnosti oziroma dobro izhodišče za njihovo vzgojo. ■

Viri in literatura

Küng, Hans (2012): *Priročnik svetovni etos. Vizija in njena uresničitev*. Grosuplje: Partner graf.

Svetovni gospodarski etos. Manifest (2011). V: *Vzgoja* 49, letnik XIII, str. 15–17.

Štrubelj, Zvone (2011): Gradimo mostove. Pogovor z dr. Hansom Küngom. V: *Vzgoja* 50, letnik XIII, str. 30–34.

Tóth, Cvetka: *Vrednote svetovnega etosa*. http://home.izum.si/COBISS/OZ/2011_1-2/html/clanek_00.html. Pridobljeno: 12. 5. 2013.